

EXPEDITION KON-TIKI

ETT UTFORSKANDE ARBETE OM ÅTERGIVNING

Julia Brynielsson
Högskolan för Design och Konsthantverk
Göteborgs universitet
Vt 2012
Examensprojekt, 15 hp
Konstnärligt kandidatprogrammet
i Design 180 hp

ABSTRACT

My work has been an investigation project with focus on reproduction, method, structure and visual representation. The goal was to investigate how a story changes through time and space as well as how graphic design can affect a story depending on the visual representation. The result is a publication, an exploration of these subjects with the help of the book *Expedition Kon-Tiki*. Using more or less controlled methods of selections I have created different sorts of reproductions of the expedition. Just as subjective as reality itself.

KEYWORDS

Graphic Design, Narrative, Selection, Investigation, Reproduction, Expedition Kon-Tiki

Tack till

Anni Foglert

Anna Eklind

Bengt Danielsson

Elina Nilsson

Elin Rahnberg

Emma Dahlqvist

Google image

Karin Sunden

Lina Adamsson

Maja Berzelius

Milena Karlsson

Oskar Ekstrand

Slumpen

Thor Heyerdahl

Vicky Lagsten

Wikipedia

INNEHÅLL

1. Inledning	5
1.1 Mål	5
1.2 Syfte	5
1.3 Bakgrund	6
1.4 Frågeställningar	7
1.5 Avgränsningar	7
2. Genomförande	8
2.1 Informationsinsamling/analys	8
2.2 Idé och skissarbete	9
2.3 Format	12
2.4 Typografi	13
3. Resultat	14
4. Diskussion och slutsatser	17
	18
5. Källförteckning	19

1. INLEDNING

*Jag vet inte, om som ordspråket lyder; upprepning förnöjer.
Men jag tror i alla fall att upprepning betyder något.*

– Roland Barthes

Varifrån hämtar vi vår information? Via samtal, från internet, ur minnet eller kanske rent av genom slumpmässiga tillfälligheter? Hur läser vi in bild och text och när skapar vi oss ett sammanhang? Vi klipper och klistrar, vi snor och inspireras. Vi associerar till tidigare händelser, känslor och värderingar. Tillsammans eller på egen hand strukturerar och systematiserar vi ihop ett sammanhang. Man skulle kunna jämföra det med en form av urval, för någonstans mellan att informationen når mig och till dess jag sänder den vidare görs ett urval, en tolkning, medvetet eller omedvetet. I mellanrummet som skapas sker en omvandling av information, som vi sedan sänder vidare till nästa mottagare - en visklek i sig. Bilden blir skrift från det ögonblick den iakttas. På samma sätt blir texten till bild i den stund den läses. Vi är alla redaktörer av verkligheten och beskriver den i de ord och former det behagar oss för olika sammanhang. Vi kan inte kan skåda verkligheten direkt utan enbart förstå den genom de ord vi beskriver den med.

1.1 Mål

Mitt primära mål har varit att belysa och experimentera med min möjlighet att påverka en berättelse innan den når betraktaren genom bild och text. Det övergripande målet har varit att göra en studie i hur man kan manipulera återgivning för att i ett andra led påverka betraktarens bild av verkligheten.

1.2 Syfte

Syftet med mitt kandidatarbete har legat på att öka kunskapen för hur man som grafisk formgivare kan påverka en historia beroende på visuell framställning genom de verktyg man besitter. Vidare har syftet varit att undersöka hur en berättelse filtreras genom tid och rum samt undersöka tekniker och metoder för berättarskapande. Jag har genom olika visualiseringar av en och samma historia velat synliggöra och utforska faktorer som subjektivitet, syfte och mänsklig faktor, med bild och text.

1.3 Bakgrund

Grafisk design handlar om att förmedla ett budskap och kommunicera en idé visuellt. Varje detalj är betydelsefull och påverkar hur ett verk tolkas och upplevs. Vi har därmed en makt att påverka berättelsen efter våra intentioner innan den når betraktaren.

Under min tid på HDK har jag många gånger arbetat utifrån en specifik text eller film som grund i mitt skapande. Som en fördjupning av detta önskade jag i mitt examensprojekt gå djupare in på de frågor jag arbetet med. Frågor rörande återgivning, behandling av bild och text och hur man som formgivare kan påverka ett innehåll samt vilken effekt det kan få för betraktaren.

Strax innan projektstart blev jag presenterad för Thor Heyerdahls bok Expedition Kon-Tiki. Jag kände varken till boken eller författaren men fastnade för berättelsen efter att jag läst ett kort sammandrag. Boken tycktes ha de kvalitéer jag sökte efter. Materialet innehöll både bild och text och baserade sig på en verklig historia. Dessutom (vilket senare kom att visa sig) byggde Heyerdahl sina teorier om folkvandringen på en muntlig berättelse genom generationer. Genom boken önskade jag förstå och undersöka de frågor jag tidigare hade varit inne på.

1.4 Frågeställningar

- Hur kan jag som grafisk formgivare visualisera en historia som engagerar läsaren?
- Hur mycket av innehållet kan jag utesluta innan jag förvränger en historia?
- Hur kan en och samma historia ta olika vägar beroende på vilka egenskaper jag väljer att lyfta fram?

1.5 Avgränsningar

Projektet kommer begränsa sig till max tre metoder att ta mig an materialet på.

2. GENOMFÖRANDE

2.1 Informationsinsamling och analys

Projektet började med att läsa den norske marinbiologen, författaren och upptäcktsresande Thor Heyerdahls bok Expedition Kon-Tiki. En historia om författarens seglats på en balsaflotte mellan Peru och Polynesien år 1947. Expeditionen gjordes under ledning av Thor Heyerdahl tillsammans med fem andra besättningsmedlemmar för att bekräfta hans teorier om folkvandringarna i Stilla Havet. Seglatsen utgick från Callao i Peru den 28 april 1947, och tog slut på ett korallrev vid ön Raroia i Polynesien den 7 augusti efter en seglats på nära 7 000 km under 101 dagar. Heyerdahl ville med resan visa att det varit möjligt för forntida människor att ta sig från Sydamerikas kust västerut till Polynesiens övärld i Stilla havet.

Efter att ha läst boken behövde jag skapa mig en överblick över materialet. Jag kopierade alla bilder och strukturerade kapitel och sidor och kategoriserade textstycken i olika grupper och teman. Jag försökte hitta olika infallsvinklar till berättelsen och struktureringen fungerade därmed som en övning. Under tiden jag kategoriserade mitt material, sökte jag också information parallellt. Informationen bestod av artiklar jag fann på internet såsom böcker och dokumentärer om Kon-Tiki.¹

Jag ville inte tolka berättelsen utifrån ett perspektiv utan visa olika sätt att beskriva historien på, det var ingen sammanfattning av boken jag var ute efter. Jag ville också försöka skapa en förståelse för berättelsen utanför Thor Heyerdahls bok, det vill säga, läsaren av mitt material skulle ha möjlighet att förstå berättelsen utan att ha läst Expedition Kon-Tiki.

¹ Andersson, A. *A hero for the atomic age*, Barthes, R. *Mytologier*, Loe, E. *Expedition L*, Heyerdahl, T. *Expedition Kon-Tiki, dokumentärfilm*

2.2 Idé och skissarbete

Efter att ha strukturerat informationen i boken tycktes jag finna tre parallella berättelser/teman:

Legenden om Kon-Tiki

Heyerdahl refererar sina teorier om folkvandringen till legenden om Kon-Tiki.

Den heroiska reseskildringen

En berättelse om de vita männen som beger sig ut på äventyr och kommer hem med historier och antar hjältestatus.

Den zoologiska berättelsen

Eftersom Heyerdahl i grunden var marinbiolog genomsyras boken av information om djurlivet.

Jag hade nu delat upp berättelsen i tre teman. Hur jag skulle ta mig an och omvandla dessa rent praktiskt var dock en svår fråga och jag hade problem med att skapa metoder där mina kriterier överensstämde. I historiens begynnelse fanns en vag idé om att låta historien passera genom olika filter och undersöka förändringen. Vilka dessa filter var hade jag vid tidpunkten bara en vag aning om men en utgångspunkt till projektet låg i min fascination av hur historier kunde förändras genom subjektivitet, form och mänsklig faktor.

Jag började skissa och gjorde därefter en del experiment. Vissa mer genomarbetade än andra. Jag skrev ner citat som jag tyckte definierade den heroiska reseskildringen, räknade fiskarter och skapade korta historier. Jag experimenterade även med att förvränga bilder för att undersöka förändring och ett ifrågasättande av vad man såg. Ett försök jag gjorde var att skapa en flärpbok av berättelsen. En yttlig översikt av information som man främst fick när man bläddrade igenom boken snabbt, likt man gör med tidningar i affären.

Experiment med flärpbok.

Jag skrev också ner all information jag kunde finna om vad författaren skriver i boken om legenden Kon-Tiki och sammanställde detta till en historia. Jag lät sedan historien passera genom sex personer för att undersöka hur berättelsen utvecklades. Samtalen spelades in och skrevs sedan av. Jag visste det inte då, men experimentet kom senare att lägga grunden för hur jag skulle ta mig an arbetet.

Jag kände vid det här stadiet mig mycket förvirrad över vad jag ville säga och hur detta kunde bli intressant för betraktaren. Jag kände att mitt sista experiment hade givit mig en hint på vägen men struktur och tydlighet saknades fortfarande. En fråga som jag funderade på var hur mycket jag själv skulle styra berättelsen och anta rollen som redigera. I projektet start var ett av mina mål att experiment med denna roll men under arbetets gång tyckte jag det gav mig föga att förvränga historien enbart på egen hand.

Jag gick åter in en analyseringsfas för att klargöra och greppa vad egentligen ville få ut och säga och hur detta skulle kännas bekant och intressant för betraktaren och inte bara en sammanfattning av historien. Jag gick tillbaka till mina frågeställningar och frågade mig hur jag själv tar mig an information i vardagen. Jag kom fram till att det bl.a. sker via samtal, internet, ur minnet eller genom slumpmässiga tillfälligheter, jag associerar till tidigare händelser, känslor och värderingar och skapar på så sätt en tolkning av informationen.

Jag kände att detta var något allmängiltigt och under perioden kom jag fram till att arbetet handlade om olika former av urval/filtreringar. Det känns självklart i efterhand men var vid tiden en vändpunkt i projektet. Jag valde därefter ut fyra urvalskategorier inspirerat från min egen vardag:

Internet

Populistiska urval

Minne

Återgivning av erfarenheter och historier.

Beskrivning av en bild

Bilden blir skrift från det ögonblick den iakttas. Vi gör medvetet eller omedvetet ett urval för vad som ska presenteras för nästa mottagare.

Form

Hur jag väljer att framställa information beroende på syfte och estetik.

När urvalskategorier hade valts och experiment påbörjats fanns det ca 2,5 veckor kvar till förfogande. Det fanns ingen tid att förlora och experimenten utfördes på följande vis:

1. Första urvalet hade jag redan genomfört under tidigare delen av projektet och baserades sig på minnet. Jag sammanställde all information jag kunde finna om vad författaren skriver om legenden Kon-Tiki och sammanställde det till en historia. Jag lät sedan berättelsen passera genom sex personer för att undersöka hur historien utvecklades. Samtalen spelades in och skrevs sedan av.

2. Andra urvalet hämtade jag från internet. Jag använde mig av sökverktyget Google och tog den första informationen som visades i sökrutan när jag skrev in Expedition Kon-Tiki. Jag gjorde likadant genom att skriva in Thor Heyerdahl. Jag sökte därefter på samtliga medlemmar som deltog i expeditionen och tog den första bilden som visades i Google image.

3. I det tredje urvalet lät jag sex personer sakligt beskriva en bild med ord. Beskrivningen begränsades till max tre meningar. Bilderna de fick till sitt förfogande valdes utifrån hur jag ansåg att historien kunde förklaras i bild.

4. Det fjärde urvalet ser jag som mitt eget och baseras på hur jag valde att framställa informationen visuellt.

2.3 Format

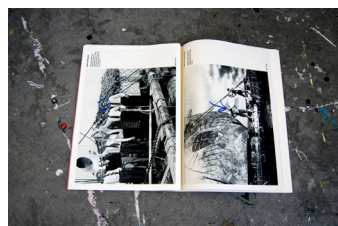
Genom arbetets gång har jag experimenterat med en rad olika format. Under en lång tid i processen arbetade jag med samma format som originalboken. Men när jag väl började sätta in text och bilder från mina undersökningar kändes formatet inte helt klockrent. Det hade för nära koppling till boken och fick en känsla av en sammanfattning av originalet snarare än ett utforskande egenvärde. Jag hade en tydlig idé från begynnelsen om att skapa olika ingångar till hur resultatet skulle läsas. På så vis ville jag belysa de olika sätt och infallsvinklar man kan ta sig an information. Jag förstörde publikationsformatet och vände och vred på texten för att skapa en publikation som kunde läsas åt olika håll beroende på hur man höll den eller hur ytligt man läste den. Jag var också inne på att göra flera identiska publikationer men med olika urval, så att läsaren fick olika versioner beroende på vilken del han/hon valde att plocka upp. Till slut bestämde jag mig för att publikationsformatet inte var bästa sättet att visualisera mina undersökningar på. Det var först när jag accepterade detta som var vardera del/undersökning kunde få sitt utforskande egenvärde.

Till återgivningen om Kon-Tiki valde jag därför att använda mig av en mjölkvit genomskinlig plast i måtten 50x70 cm. Jag använde mig av sex stycken affischer där vardera affisch fick representera ett led av återgivningen. Samtliga papper las sedan på varandra och skapade *en* affisch. Jag tyckte det gav en känsla av att informationen successivt hade suddats ut och ett spännande uttryck och kontrast/form. Samtidigt som man kunde lyfta på vardera lager och läsa vardera återgivning var för sig.

Till informationen hämtade från internet valde jag att använda mig av tidningsformatet. Det kändes som ett naturligt val, då jag själv och många andra i min ålder använder internet som en självklar källa till information och nyheter.

Till återgivning av en bild ville jag behålla formatet i en mindre storlek, som en kontrast till ovanstående format och en känsla av fotografi.

Eftersom jag ville att läsaren skulle känna sig delaktig och integrera med verket väljer jag att bjuda in dem till redigering av verken efter tycke och smak på utställningen.

Undersökning av format.

2.4 Typografi

Jag har valt att använda mig av tre olika typsnitt. Dessa är Bebas Neue, Tw Cen MT Std och Linux Libertine O. Jag har använt Bebas Neue till större rubriker medan Tw Cen MT Std har fått fungera till de mindre. Båda typsnitten ger ett tydligt och enkelt intryck samtidigt som de fungerar bra ihop utan att ta ut varandra. Bebas Neue ger tyngd och karaktär medan Tw Cen MT Std har ett mer alldagligt intryck. Till brödtexten använde jag mig av Linux Libertine O. Ett typsnitt som kändes både klassiskt och tydligt till brödtext men mer spännande och nytt än exempelvis Caslon eller Garamond.

Till urval baserat på beskrivning av en bild valde jag att kalkylera av personernas handskrifter. Jag testade även att använda mig av en lekfull typografi men tyckte kalkyleringen skapade en mer personlig känsla och gav ytterligare dimension till hur betraktaren tolkade texten.

ABC
a b c d e f g

Linux Libertine O regular

A B C
a b c d e f

Tw Cen MT Std bold

A B C

Bebas Neue

3. RESULTAT

Projektets resultat består av tre olika delar.

Ett

En affisch med måtten 50x70 cm. Affischen består av sex stycken mjölvita plastpapper som lagts på varandra. Vartdera papper representerar ett led av undersökningen om återgivningen av legenden Kon-Tiki och kan läsas var för sig eller som en helhet.

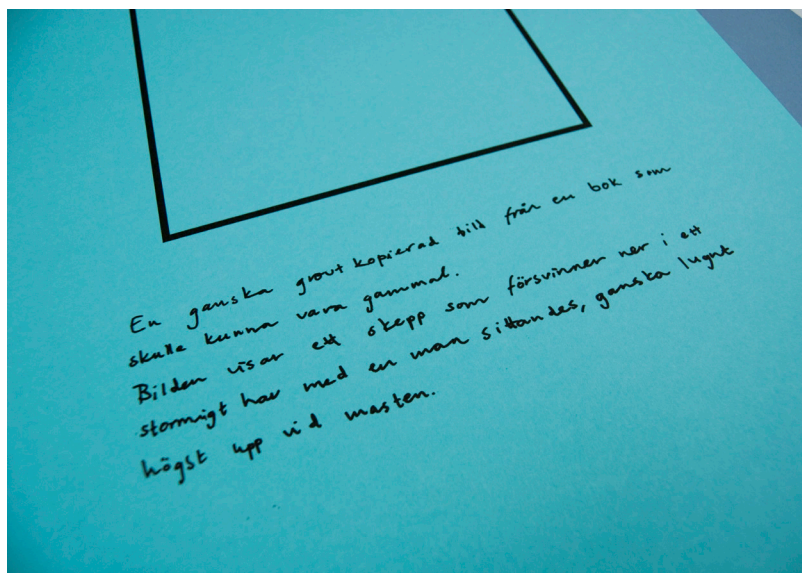
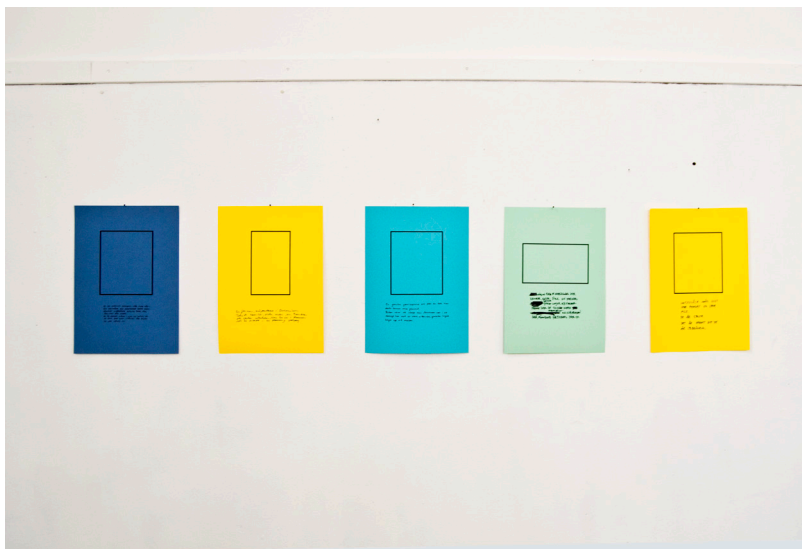
Två

En tidning med måtten 40x55 cm. Tidningen består av ett uppslag. I tidningen har jag samlat information hämtat från internet. Framsidan pryds av första bilden du finner när du söker på namnet genom sökmotorn Google image. Informationen i tidningen motsvarar samma kronologiska ordning som den information jag fann på internet.

Tre

Fem stycken A3 affischer. Affischerna illustrerar undersökningen av *beskrivning av en bild*. Rektangeln på affischerna varierar och motsvarar originalbildens storlek. Till bilderna har jag kalkyle-
rat av personernas handskrift.

4. DISKUSSION OCH SLUTSLATTSER

Jag kan i efterhand se att jag har haft svårt att begränsa och definiera mitt projekt och därför också haft en trög arbetsprocess. Projektet har varit av utforskande karaktär och behövt sin process. Jag kan dock känna att jag gick in i projektet från fel håll. Jag började med att läsa böcker och artiklar om historien och försökte att finna svar därigenom, en undersökning som tog alldeles för lång tid. Det var inte mer information om berättelsen jag behövde utan snarare hur jag kunde ta mig an det material jag hade på ett intressant sett. Under arbetets gång väcktes också en del nya frågeställningar: Vad gör man när man upptäcker att berättelsen inte intresserar än? och vad gör en berättelse relevant att berätta? Boken är ett barn av sin tid och skildrar både tidens maktförhållande, rasvärderingar och vita män. De etiska frågorna och de värderingar jag själv har krockade till en början av projektet med hur jag skulle ta mig an berättelsen och satte på så vis en del stop. Jag kom dock till en punkt i arbete då det stod mellan att visualisera min konflikt med berättelsen eller utgå från grundtanken om att berättelsen skulle vara sekundär och istället lägga vikt på den utforskande delen, jag valde det senare.

Det har varit ett väldigt stort ämne och jag har under arbetets gång fått en förståelse för frågornas komplexitet och omfång. Jag har genom att utgå från vardagliga urvalsmetoder velat skapa en känsla och allmängiltighet i berättelsen som läsaren kan känna igen sig i.

Typografiskt och formmässig skulle jag vilja arbeta vidare för en starkare och tydligare konceptuell och visuell framställning. Jag ser inte projektet som avslutat och kommer försätta att experimentera med format, uttryck och tydlighet till examensutställningen, vilket jag ser fram emot. Ett exempel skulle kunna vara att begränsa mig till en urvalsmetod och dra den till sin spets. Ett annat skulle kunna vara att ge vardera undersökning samma uttryck men skilda innehåll.

Jag tycker avslutningsvis att arbetet har varit väldigt intressant och jag känner verkligen att jag har fått utforska och arbeta med det frågor som hela tiden medvetet och undermedvetet varit närvarande och fascinerat mig under tidigare arbetsprocesser. Det har också varit spännande att fokusera på typografi, något som ofta komma i skymundan av bilden i tidigare arbeten.

Resultatet har kommit att bli ett undersökande arbete om återgivning med fokus på urval, struktur och visuell framställning. Genom mer eller mindre kontrollerade urvalsmetoder, hämtat från min egen vardag, har jag skapat olika ingångar till återgivningen av expeditionen, lika urvalsbaserad och subjektiv som verkligheten själv. Jag ser mina undersökningar och vad jag har lärt mig som det verkliga resultatet. Det viktigaste i mitt arbete har varit att utforska en arbetsmetod. Arbetet har givit mig mersmak till behandling av dessa frågor som jag hoppas ta med mig till framtida projekt.

5 REFERENSER

Böcker

Andersson, A. (2010). *A hero for the atomic age*
MPG Book Group, England

Barthes, R. (1970). *Mytologier*
Bohusläsning AB, Udevalla

Heyerdahl, T. (1949). *Expedition Kon-Tiki*
Alb. Bonniers boktryckeri, Stockholm

Loe, E. (2004). *Expedition L*
Norhavn Paperback A/S, Danmark

Internet

Kon-Tiki
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Kon-Tiki>
(2012-02-02)

Thor Heyerdahl
http://sv.wikipedia.org/wiki/Thor_Heyerdahl
(2012-02-02)

Film

Heyerdahl, T. (1951) *Expedition Kon-Tiki*
Dokumentärfilm